

Hermed afsluttes vor Udsigt over Holbergs Virksomhed som Geograf. Trods al den Kjærlighed og Beundring, man nærer for ham, maa man indrømme, at det, han har udført i denne Retning, ikke er noget betydeligt, set fra Nutidens Ståde; men det kommer selvfølgelig af, at hans Interesser have fulgt andre Baner. Disse Baner ere saa omfattende, og hans Virksomhed dér er saa overvældende, at vi med Rette maa udbyde:

Lader os bøje vort Hoved til Minde om den store Mand, der i over et Hundreedaar gav Aandslivet sit Præg i „Tvillingriget“, og lader os ønske, at det Sprog, som han, kan man gjerne sige, frelste fra Undergang, maa vedblive at blomstre, saa at hans Landsmænd endnu længe, længe kunne have Glæde og Gavn af at læse og høre hans Værker!

Et Besøg i den store Vildmose,

af Vilhelm Carlsen, Redaktør.

I længere Tid havde man fortalt, at det brændte i den store Vildmose, og i denne Anledning rejste jeg en Dag i Avgustmaaned 1884 sammen med nogle andre derud for at faa en Førestilling om det storartede Skue. Allerede oppe ved Hjørring havde vi set Røgen fra Branden. Den lette Sydøstvind jog den som en tæt, milelang Skymur fra den brændende Mose nede ved Sulsted-Brønderslev ud over Havet ved Fiskerlejet Lønstrup. Vi kjøre igjennem Landet og komme til Hjerimitslev Enge, hvor de lange Grøfter ere kastede op i det smukkeste hvide Strandsand; Tiset Bakke skyder sig frem som en Slags Forbjærg og viser i taaget Vejr den gamle Kystlinje. Vi nærme os den uforanderlige, stadig imod Nordvest vandrende høje Røgmur, og saa se vi smaa, livlige, rødttoppede Flammer, der stikke Hovedet op og forsvinde. Vi møde hele Rækker af Tørvelæs, der lugte stærkt af Røg, Kuskene have været „i Ilden“ og ere aldeles sorte med rødbrandede Øjne. — „Se nu. Det ligner en hel Række Fakler!“ — Det er Toppene af Flammerne, der, eftersom vi komme nærmere, danne ligesom en sammenhængende Række. Og endelig naa vi hen foran det lange Flammehav, der knitrer og suser ligesom et Uvejr og sender en vældig, mørkegraa Røgsøjle over Vejen og hen over Eggen, i det man gennem den ser Gaarde og Huse ligesom kulsorte Høbe, medens den rødgule Sol kan øjnes gennem de tyndere Røgskyer foroven.

Vi ere her ved et Hjørne af Vildmosen. Høje Tuer, der naa en Mand til Brystet, stikke op og ligne med deres strittende Græsvegetation Hoveder med stridt Haar. Man balancerer ud paa dem og sætter i Spring fra den ene til den anden, eller ogsaa dumper man til en Forandring ned imellem dem og forsvinder et Øjeblik under den for Tiden mere velvillige end nyttige Formaning: „Pas paa Hugormene!“ Disse Dyr bugte sig nemlig, drevne af

Flammerne, ud til Mosens Yderkanter, ja! de komme selv over paa Markerne, hvor de ofte kunne findes temmelig tæt. Jævnlig træffer man større Huller med Flæg og smukt vajende Siv, og det hele faar et purlet, skovagtigt Udseende ved de spredte Mosebirke, Blaabærrisene og forskellige lave Buske. Den lave, lange Flammerekke afbrydes hyppig af højere Luer, der fortære Ris og Buske. Naar Ildens Forposter nærme sig, ryster Birken ligesom i Angst, det er som om Flammen veg tilbage et Øjeblik, saa lister den sig langs Jorden hen mod Træet, for lidt efter at rejse sig og at kaste sig over det. Bagved Ildens Blænkerkjæde er alt øde og sort; men det gløder i Bunden.

Det begynder at mørkne, men Bønderne blive ved at kjøre forbi og længere ind i den brændende Mose efter deres Tørv. Inde i den tykke Røg lyder der fra de kjørende Skrig og Tilraab til Hestene, mens de jage igjennem. „Kan man ikke fare vild dér?“ — „Jo, forleden slap to Mænd først ud henimod Morgen.“ — „Skal vi vove os derind?“ — „Nej Tak!“ — „Dér er en gammel Mand; han kan sikkert fortælle os noget. God Aften, Fa'er! Er der mange Tørv derinde?“ — „Ja, mange Tusinder!“ — „Hvad gjør de ved dem?“ — „De vagter jo ved dem.“ — „Hvad kan det hjælpe?“ — Saa fortalte han, hvordan Folk i lange Rader piske den frembrydende Ild med Ris, ikke for som Xerxes at tugte Elementerne, men for, naar det ikke blæser, at dæmpe Ilden og at opholde den. — „Hvor mange er der inde ved Tørveskæret?“ — „Aa, et halvt hundrede Mand.“ — „Hvor længe har det brændt?“ — „Hele Sommeren, snart hist og snart her.“ — „Hvor meget brænder der nu?“ — „Næsten hele Mosen.“ — „Sig mig,“ vedblev jeg, „sker der nu ikke Ulykker ved saadan en Lejlighed?“ — „Nej!“ — „Er der aldrig sket nogen?“ —

„Nej!“ — „Ja, men Vildtet,“ udbrød jeg, „det brænder da?“ — „Nej, det løber sin Vej.“ — „De vil da vel ikke derind?“ spurgte jeg, i det jeg pegede hen mod den kvælende Røg, hvor Branden løb paa den ene Side af Vejen. — „Jo, vi har nogle Tørv derinde!“

Det slog Hovedet paa Sømmet. Kunde denne brave gamle gaa derind, maatte vi ogsaa kunne. Med Kappelige og Tørklæder om Hovederne vovede vi os ind i Røgen. Kun svagt hørte vi dem, der talte faa Skridt foran os, og vi saa dem slet ikke. Mørkt, sodet, kvælende var det til alle Sider, det stoppede for Brystet, og Vandet løb ned fra de svidende Øjne. „Jeg holder det ikke ud, vi maa vende!“ udbrød en af Selskabet. — „Snak, hold Lommetørklædet for Munden.“ — „Ilden er sprungen over Vejen, vi naa aldrig tilbage.“ — „Jo vist saa, der er meget længere tilbage end fremad.“ Saa kom et Vindpust, der et Øjeblik gav os Luft, endnu en Gang ind i Røgtykningen, og vi ere i Tørveskæret.

Ligesom en lang, tyk, graa Væg stod Røgen i en vid Kreds om os. Ude i den lettere Brandtaage, der fylder Pladsen, se vi sorte, utydelige Skikkelser røre sig, Vogne og Heste med Snuden mod Jorden, og vi høre Skrig og Raab, alt dette paa en Baggrund af Ild, med boltrende Flammer og med en højt til Vejrs oplyst Røgmur, der spiller i alle Farver, mens man atter bag den, naar et Vindpust river Hul deri, øjner nye brændende Strækninger. Det er værd at se, saaledes maa en stor Valplads se ud, med de brændende Byer og Gaarde, den travle Ambulance og den trykkende, røgfylde Luft.

Her løbe Folkene i Tørvegravene, hvoraf nogle ere en halv Fjerdingsvej lange, saadanne findes hele den store Mose rundt; her have bl. a. Husmændene Lov til for 2 Kr. daglig at tage en Dags Skær. I Udkanten naar man strax til Havsand; men længere inde hænger Mosen som et Kvarter tykt, gyngende Tæppe over de tørvblandede Vandmasser.

Vi vilde gaa hen til Ilden; men med en underlig Lyd fløj to større Fugle op foran os. „Hvad var det?“ — „Urfugle.“ — „Se! Den ene er fortumlet, den fløj

lige ind i Ilden. Aa! den brænder, dér gaa de brændende Fjer til Vejrs.“ Den anden Urfugl fløj i Dødsangst langs hen med Ildranden og forsvandt; den var frelst.

Saa raabte de til os henne i Taagen: „Nu kører det sidste Læs hjem,“ og da vi ikke vilde tilbringe Natten herude, hvor Ilden tættere og tættere arbejdede sig op mod de tilbagestaaende Tørveskruer, skyndte vi os at følge. Stedets Uhygge indbød ikke til lang Dvælen, og det gik tilbage gennem den tunge og kvælende Røg.

Heroppe stod hele Flokke af Mennesker og betragtede den vældige Brand, der først nu i Mørket tog sig virkelig storartet ud: knitrende Luer forneden, og gule Flammer først, røde bagved, høje, blaa, violette, hvide og sorte Røgsøjler. Foran Ilden hoppede og sprang unge Mennesker omkring paa Tuerne, faldt ned og slog Kuldbøtter fra den ene Tue til den anden. Disse levende, sorte Skikkelser, som tegnede sig skarpt mod Ilden, der af og til stod som Lamperækker for ned, mens Røgsøjlerne trak sig i Vejret som forskjellig og prægtig farvede Kulisser, gav stundom det hele Udseende af et Kæmpeteater med hoppende Djævle i en Æventyrkomedie.

Et andet mørkt, hemmelighedsfuldt Tog vandrer hele Tiden stille og næsten glidende den modsatte Vej af den, Røgen drager; det ligner formummede Mænd eller Dyr, sære, ukjendte Skikkelser. Det ser uhyggeligt ud; men det er kun en Synsskuffelse. Det er nemlig Røgen, som staaar stille for Øjet, mens Træer og Buske, utydeliggjorte af Mørket, synes at bevæge sig.

Naa! Til Vogns og hjemad; thi det er allerede ud paa Natten. Tavse og grebne af det vældige Syn kjøre vi tilbage. Aartusinder igjennem have Planterne fortsat deres langsomme Væxt og dannet Tørv, Lag paa Lag, en uforsigtig henkastet Tændstik eller maaske kun en Gnist af en Pibe har været nok til at sætte Massen i Brand overalt, hvor den er tør, og uhyre Summer gaa tabte. — Man har ikke nødig at drage til Amerikas Prærier eller Skove for at se det, vi have set, og som vi ingen Sinds ville glemme.